

Psychology and Islam, Ali Ayten- Amjad M. Hussain

(İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2020), 144 sayfa, 9789755485119

Beyza Nur KARADENİZ | <https://orcid.org/0000-0001-6576-6873>

Yüksek Lisans Öğrencisi | Yazar | beyzakaradeniz@stu.ihu.edu.tr

İbn Haldun Üniversitesi | <https://ror.org/02y5xdw18>

Din Bilimleri | İstanbul, Türkiye

Öz

Ali Ayten ve Amjad M. Hussain tarafından yazılan *Psychology and Islam*, İslam medeniyetinin psikolojiye katkılarını ve bu katkılarının modern psikolojiyle ilişkisini ele alan bir giriş eseridir. Kitap, İslam'ın insan doğası, maneviyat ve ruh sağlığı üzerindeki etkilerini inceleyerek, psikoloji tarihi içinde İslami bakış açısının nasıl şekillendiğini ortaya koyuyor. Antik Yunan'dan başlayarak, Orta Çağ'daki Müslüman filozoflar ve modern Batı psikolojisine kadar geniş bir perspektiften psikolojinin tarihsel gelişimini ele alıyor. Özellikle İslam dünyasında "ilmü'n-nefs" olarak bilinen disiplin üzerine bir çerçeve sunuyor. Kitap, dindarlık ve maneviyat kavramlarını bireysel ve toplumsal boyutlarıyla karşılaştırmalı bir şekilde inceliyor. Dindarlığın ruh sağlığı üzerindeki etkileri, farklı kültürel bağlamlarda olumlu ve olumsuz yönleriyle ele alınıyor; Batı ile Müslüman toplumlar arasındaki yaklaşımlar arasındaki farklar da tartışılıyor. Özellikle obsesif kompulsif bozukluk gibi ruhsal hastalıklar, dini ve kültürel bağlamlarıyla birlikte ele alınıp, Müslüman toplumlardaki ampirik çalışmalarla destekleniyor. Her bölüm sonunda yer alan "Sonuçlar ve Gelecek Çalışmalar için Yönergeler" kısmı, ele alınan konulara dair değerlendirmeler ve gelecekte yapılabilecek araştırmalar için öneriler sunuyor. *Psychology and Islam*, İslam psikolojisi alanında çalışmak isteyen araştırmacılar ve okuyucular için bir giriş kaynağı olarak öne çıkıyor.

Anahtar Kelimeler

İslami Psikoloji, Maneviyat, Ruh Sağlığı, Dindarlık, İnanç

Atıf Bilgisi

Karadeniz, Beyza Nur. "Psychology and Islam, Ali Ayten-Amjad M. Hussain (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2020), 144 sayfa, 9789755485119". *Rize İlahiyat Dergisi* 28 (Nisan 2025), 361-365.

<https://doi.org/10.32950/rid.1589422>

Yayın Bilgileri

Türü

Süreç Bilgileri

Etik Beyan

Etik Kurul İzni

Benzerlik Taraması

Çıkar Çatışması

Finansman

Telif Hakkı & Lisans

Kitap Değerlendirmesi

Geliş Tarihi: 22.11.2024

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Yapıldı – iThenticate

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Değerlendirme: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körlleme

Kabul Tarihi: 25.03.2025

Yayın Tarihi: 20.04.2025

Etik Bildirim: ilahiyatdergi@erdogan.edu.tr

Dizinlenme Bilgisi

Psychology and Islam, by Ali Ayten- Amjad M. Hussain

(Istanbul: Marmara University Theology Faculty Waqf Press, 2020), 144 pages, 9789755485119

Beyza Nur KARADENİZ | <https://orcid.org/0000-0001-6576-6873>

Master's Candidate | Author | beyzakaradeniz@stu.ihu.edu.tr

Ibn Haldun University | <https://ror.org/02y5xdw18>

Religious Studies | Istanbul, Türkiye

Abstract

Psychology and Islam, written by Ali Ayten and Amjad M. Hussain, is an introductory work that explores the contributions of Islamic civilization to psychology and the relationship between these contributions and modern psychology. The book examines the impact of Islam on human nature, spirituality, and mental health, revealing how the Islamic perspective has shaped psychology throughout history. It provides a broad historical perspective, tracing the development of psychology from Ancient Greece to the Muslim philosophers of the Middle Ages and modern Western psychology. In particular, it offers a comprehensive framework on the discipline known as 'ilm al-nafs in the Islamic world. The book comparatively analyzes the concepts of religiosity and spirituality on both individual and societal levels. It discusses the effects of religiosity on mental health, considering both its positive and negative aspects in different cultural contexts and highlighting the differences between Western and Muslim societies. Mental health disorders, such as obsessive-compulsive disorder, are examined in relation to religious and cultural contexts, supported by empirical studies conducted in Muslim communities. Each chapter concludes with a section titled "critiques and recommendations for future studies", which provides evaluations of the discussed topics and suggestions for future research. *Psychology and Islam* stands out as an introductory resource for researchers and readers interested in Islamic psychology.

Keywords

Islamic Psychology, Spirituality, Mental Health, Religiosity, Faith

Citation

Karadeniz, Beyza Nur. "Psychology and Islam, Ali Ayten- Amjad M. Hussain (Istanbul: Marmara University Theology Faculty Waqf Press, 2020), 144 pages, 9789755485119". *Rize Theology Journal* 28 (April 2025), 361-365..

<https://doi.org/10.32950/rid.1589422>

Publication Information

Type

Book Reviews

Peer-Review: Double anonymized - Two External

Process Information

Date of Submission: 22.11.2024

Date of Acceptance: 25.03.2025

Date of Publication: 20.04.2025

Ethical Statement

It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Ethics Committee Approval

Ethics committee approval is not required for this study.

Plagiarism Checks

Yes - iThenticate

Complaints: ilahiyatdergi@erdogan.edu.tr

Conflicts of Interest

The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support

The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Copyright & License

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Abstracting and Indexes

ULAKBİM
TRIZIN

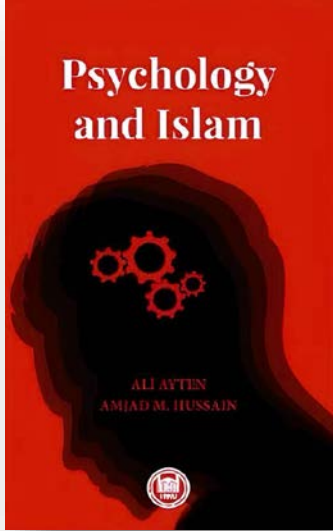

ERIH PLUS
EUROPEAN REFERENCE INDEX FOR THE
HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

EBSCO

DOAJ

Ali Ayten-Amjad M. Hussain, *Psychology and Islam (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2020) 144 sayfa, ISBN: 9789755485119*

Psikoloji, modern bir bilim dalı olarak 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmış ve akademik bir kimlik kazanmıştır. Ancak insan varoluşundan bu yana iç dünyasını merak etmiş, duygu ve davranışlarını anlamaya çalışmıştır. Bu çaba, psikolojinin köklerinin insanlık tarihinin en eski dönemlerine kadar uzandığını göstermektedir. Psikolojinin temelleri, farklı medeniyetlerin birikimiyle tarih boyunca şekillenmiş ve bu gelişim sürecinde İslam medeniyeti, insan ruhuna ve davranışlarına dair önemli katkılarda bulunarak belirleyici bir rol oynamıştır. Antik Yunan felsefesinin mirasını zengin İslam medeniyetiyle harmanlayan Müslüman düşünürler, “ilmü’n-nefs” adı verilen bir disiplin geliştirmiş ve insanın zihinsel, ruhsal ve ahlaki boyutlarını bir bütün olarak ele almışlardır. *İlmü’n-nefs*, psikolojik süreçlerin anlaşılması için kullanılan İslam geleneğine özgü bir kavramdır ve insanların içsel dünyalarını analiz ederken ahlaki ve ruhsal yönleri de ele alır. Bu disiplinin modern psikolojiye olan etkisi, 20. yüzyılda *İslami Psikoloji* adı altında yeniden şekillenmiş ve bu kavram günümüzdeki din psikolojisi çalışmalarında önemli bir yer edinmiştir. İslam medeniyetindeki bu ilmî yaklaşım, özellikle insan doğası, maneviyat ve psikolojik sağlık üzerindeki etkilerini daha derin anlamaya yönelik araştırmaların gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Bu bağlamda, *Psychology and Islam* adlı eser, İslam medeniyetinin modern psikolojiyle olan ilişkisini ve katkılarını teorik ve ampirik boyutlarıyla elen alan bir çalışmadır. Alanlarında öncü isimler olan Ali Ayten ve Amjad M. Hussain tarafından İngilizce olarak kaleme alınan bu eser, hem tarihsel bir çerçeve sunarak İslam dünyasının psikolojiye etkilerini gözler önüne sermekte hem de çağdaş psikoloji ile din arasındaki etkileşimleri değerlendirmektedir.

Eser bir giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Bu bölümleri kısaca ele almak, kitabın yapısını ve içeriğini daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır. Giriş bölümü, modern psikolojinin gelişimini, Antik Yunan’dan Orta Çağ’daki Müslüman düşünürlerle ve Rönesans sonrası Avrupa düşünürlerine uzanan geniş bir tarihsel bağlamda ele alarak bütüncül bir perspektif sunmaktadır. Bu tarihsel yaklaşım, psikolojinin evrensel bir bilim olduğunu ve farklı medeniyetlerin katkılarıyla şekillendiğini vurgulamaktadır. Özellikle *ilmü’n-nefs* geleneğine yapılan vurgu, Batı merkezli bir bakış açısının ötesine geçerek İslam medeniyetinin psikoloji bilimine olan katkılarını tanıma fırsatı sunarken, bu alana ilgi duyan okuyucular için temel kavramlara ve önemli isimlere dair bilgilendirici bir giriş sağlamaktadır. Kısaca değinmek gerekirse, El-Kindi’nin melankoli üzerine çalışmaları, Er-Razi’nin davranışsal sorunlara dair yaklaşımları, İbn Sina’nın insan potansiyelini gerçekleştirme üzerine düşünceleri, Gazali’nin nefsin arındırılmasına ilişkin görüşleri, İslam psikolojisi anlayışının zenginliğini ve derinliğini göstermektedir. Bölüm ayrıca, modern psikolojinin temel okullarını tarihsel bağlamda kısaca ele almış ve yapısalcılık, işlevselcilik, davranışçılık, psikanaliz ve pozitif psikoloji gibi yaklaşımlara yer vermiştir. (S.19) Psikolojinin dört temel amacı olan tanımlama, açıklama, öngörme ve kontrol etme, bilimsel yöntemler ve araştırma araçları ile detaylandırılmıştır.

Eserin birinci bölümü, İslam’ın psikolojiyle olan bağlarını ele aldığı “*The Relationship between Psychology and Islam*” (Psikoloji ve İslam arasındaki ilişki) başlığı altında, İslam’ın ruh, kalp, nefis ve insan doğası gibi kavramlara yaklaşımını detaylı bir şekilde incelemektedir. Bu kavramların tarihsel bağlamda İslam dünyasında nasıl şekillendiği ve modern psikolojiyle olan bağlarının nasıl kurulduğu üzerinde durulmaktadır. Modern döneme geçişle birlikte, psikolojinin İslam dünyasında geçirdiği değişimler dikkat çekicidir. Özellikle 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nda başlayan modernleşme hareketleri, Batı’nın eğitim sisteminden esinlenerek psikoloji gibi sosyal bilimlerin müfredata dahil edilmesiyle yeni bir boyut kazanmıştır. Bu bağlamda, İstanbul Üniversitesi’nde 1919 yılında Mustafa Şekip Tunç tarafından kurulan ilk psikoloji bölümü, Türkiye’de modern psikolojinin başlangıcını temsil etmektedir. Kitap bu dönemi kapsamlı bir şekilde ele alarak, okuyucuya hem tarihsel bağlam hem de modern psikolojinin temelleri hakkında bir çerçeve sunuyor. Benzer gelişmeler diğer Arap ülkelerinde de gözlemlenmiş ve İslami kültürle harmanlanmış bir psikoloji anlayışının temelleri atılmıştır. Bölümün dikkat çeken noktalarından biri ise, İslam psikolojisine yönelik üç farklı yaklaşımın ele alınmasıdır. İlk olarak, *İslami Filtre Yaklaşımı*, modern psikoloji teorilerinin İslami bakış açısıyla ele alınması gerektiğini savunur. İkinci olarak, *İslami Psikoloji Yaklaşımı*, İslam’ın temel kaynaklarına dayanan özgün bir psikoloji sistemi oluşturmayı hedefler. Üçüncü olarak, *Karşılaştırma Yaklaşımı*, Batı psikolojisindeki kavramları İslam’daki

eşdeğerleriyle karşılaştırmayı ve bu iki disiplin arasında ortak bir zemin oluşturmayı amaçlar. Bu yaklaşımlar, İslam ve modern psikoloji arasında teorik bir bağ kurmanın ötesine geçerek, disiplinler arası bir köprü oluşturması ve farklı bakış açılarını bir araya getirmesi açısından oldukça ilgi çekicidir. Ancak, bu yaklaşımların çeşitliliğine rağmen, "İslami psikoloji" kavramının kesin bir tanımının bulunmaması bu alanın hala tartışmaya açık bir disiplin olduğunu göstermektedir. Bölüm ayrıca, İslami psikoloji üzerine yazılmış önemli eserlere yer vermektedir. Türkçe literatürde Hayati Hökelekli'nin¹, İngilizce literatürde ise Malik Badri'nin² çalışmaları İslam ve psikoloji alanında temel kaynaklar arasında yer almaktadır. Bu bölümde Sufi Psikolojisi'nin bağımsız bir dal olarak ele alınması dikkat çekicidir. (S.38) Tasavvufun bireyin ruhsal gelişimine yönelik açıklamaları, modern transpersonal ve pozitif psikoloji yaklaşımlarıyla kesişim noktaları üzerinden değerlendirilmiştir. Bu alanda Mustafa Merter'in çalışmalarını³ örnek verebiliriz. Son olarak bölümde "İslam ve Yerli Psikoloji" başlığı altında Batı merkezli psikolojiye eleştirel bir yaklaşım sunulmakta ve İslam'ın fitrat ile *ilmü'n-nefs* gibi kavramlarının yerel bir psikoloji anlayışı geliştirmedeki önemi vurgulanmaktadır.

The Socio-psychologic Perspectives of Muslim Religiosity (Müslüman Dindarlığın Sosyopsikolojik Perspektifleri) adlı ikinci bölümde, dinin toplumsal boyutlarından çok bireysel ve psikolojik yönleri ele alınmıştır. Bu bağlamda dindarlık kavramının farklı tanımları, bireylerin dini yaşama yaklaşımlarındaki çeşitlilik ve dindarlık ile maneviyat arasındaki ayrımlar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Özellikle Müslüman dünyasında dindarlığın değerlendirilmesine yönelik çağdaş araştırmalar ve bu araştırmalarda kullanılan ölçüm yöntemlerine kapsamlı bir şekilde yer verilmiştir. Bu çalışmalar, dindarlığın bireylerin yaşamındaki farklı yansımalarını anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır. Bölümde çoğunluğu Müslüman olan ülkelerde geliştirilen ölçeklerin bulunmasının yanı sıra Müslüman olmayan ülkelerdeki azınlık Müslüman nüfusu ölçmek amacıyla geliştirilen ölçeklere de yer verilmektedir (S.70). Ayrıca bölüm, dindarlığın olumlu etkilerine dair birçok örnek sunmaktadır. Örneğin, Abdel-Khalek ve Tekke (2019) tarafından yapılan bir araştırmada, Malezyalı Müslüman üniversite öğrencileri üzerinde dindarlığın, psikolojik iyi oluş düzeyleri üzerinde olumlu etkisi olduğu saptanmıştır. Bu araştırmada dindarlık düzeyini ölçmek için Abdel-Khalek tarafından geliştirilen *Arapça İçsel Dindarlık Ölçeği* kullanılmıştır (S.89). Bölümde ayrıca, dindarlığın potansiyel olumsuz sonuçlarına da değinilmesi gerektiği ancak Müslümanlar arasında dindarlığın olumsuz etkilerini ölçen ampirik çalışmaların, katılımcıların bu konuda hassas olmaları nedeniyle yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, maneviyat ve dindarlık kavramlarının incelendiği kısımda, bu iki olgunun Batı toplumlarında genellikle birbirinden ayrı değerlendirildiği ifade edilmiştir. Buna karşılık, Müslüman toplumlarda yapılan bilimsel araştırmalar, bu tür bir ayrımın nadiren görüldüğünü ortaya koymaktadır. Batı ve Müslüman toplumları arasındaki bu farklılığın, modernleşme ve bireyselleşme süreçlerindeki farklı dinamiklerden kaynaklandığı ve bu süreçlerin bireylerin din ve maneviyat algıları üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Kitabın üçüncü ve son bölümü, *Muslim Religiosity and Mental Health Relations in Modern Psychology (Modern Psikolojide Müslüman Dindarlığı ve Ruh Sağlığı İlişkisi)* başlığı altında, hastalık ve sağlığın anlamı İslami psikoloji perspektifinde değerlendirilmiştir. İslam'ın sağladığı dayanıklılık, şükür gibi başa çıkma mekanizmalarının ruh sağlığını olumlu açıdan desteklediğini gösteren ampirik çalışmalara yer verilmiştir. Bölümde, Müslüman toplumlarda görülen ruh sağlığı sorunlarının dini ve kültürel semptomları detaylı bir şekilde ele alınmış, özellikle obsesif kompulsif bozukluk ve diğer psikotik bozukluklar üzerinden ilenlenmiştir. Bu analizler hem teolojik hem de bilimsel perspektiflerden incelenerek, konuya çok boyutlu bir bakış sunmuştur. Bölümün güçlü yönlerinden biri, William James, Sigmund Freud, Jung gibi Batılı psikologların din ve ruh sağlığına dair yaklaşımlarının ele alınmasıdır (S.94). Bu tarihsel bağlam, İslami psikolojinin modern yansımalarını anlamak için önemlidir. Bölümün temel amacı, dindarlık ve ruh sağlığı arasındaki ilişkiye dair yapılan çağdaş ampirik çalışmaları inceleyerek, Müslüman dünyasında bu konuya yapılan katkıları gün ışığına çıkarmaktır. Bu ilişki, pozitif ve negatif ruh sağlığı göstergeleri arasında ayrım yapılarak detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bölüm, İslam'ın ruh sağlığı üzerindeki etkilerini anlamak adına önemli bir kaynak sunmaktadır.

Eserin, İslam düşüncesi ile modern psikoloji arasında bir köprü kurmayı amaçlayan giriş kitabı niteliğinde olduğu göz önüne alındığında, konunun derinlemesine analizine girmekten ziyade genel bir çerçeve sunmayı hedeflediği görülmektedir. Bu durum, İslam psikolojisi ve modern psikolojinin kesişim noktalarına dair daha detaylı teorik ve metodolojik tartışmalar bekleyen okuyucular için belirli sınırlılıklar oluşturabilir; ancak literatürde İslam psikolojisiyle ilgili çalışmaların sınırlı olduğu dikkate alındığında, kitabın alana katkı sağlayan önemli bir kaynak olduğu söylenebilir. Dünya genelinde dindarlık üzerine gerçekleştirilen araştırmalara ve bu alandaki ölçüm araçlarına yer vermesi, eseri bu alanda çalışmak isteyenlerin başvurabileceği bir kaynak haline getirmektedir. Kitabın dikkat çeken özelliklerinden bir diğeri, her bölümün sonunda yer alan

¹ Hayati Hökelekli, *İslam Psikolojisi Yazıları* (İstanbul: Dem Yayınları, 2009)

² Malik Badri, *The Dilemma of Muslim Psychologists* (London: MWH Publishers, 1979)

³ Mustafa Merter, *Nefs Psikolojisi* (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2014)

"Sonuçlar ve Gelecek Çalışmalar için Yönergeler" başlığı altında, ilgili konulara dair eleştiriler ve eksik bırakılan alanların tespit edilmesidir. Ancak, bu kısımlar çoğunlukla genel çıkarımlar içermekte olup, okuyucunun yönlendirilmesi açısından daha detaylı ve somut önerilere yer verilmesi kitabın akademik katkısını artırabilirdi. Sonuç olarak, *Psychology and Islam* eseri, İslam psikolojisi alanında çalışmak isteyenler için önemli bir başlangıç noktası sunmaktadır.

Kaynakça | References

- Hökelekli, Hayati. *İslam Psikolojisi Yazıları*. İstanbul: Dem Yayınları, 2009.
- Badri, Malik. *The Dilemma of Muslim Psychologists*. London: MWH Publishers, 1979.
- Merter, Mustafa. *Nefs Psikolojisi*. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2014.

